

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการนิเทศ

The Development of Active Learning

Using the Supervision Process

พุทธิตาพร ใจดี¹, กิตติยาภรณ์ ชันทอง², เกศริน ลอยเลิศ³,

ชุตติกาญจน์ กลิ่นทับ⁴, เนตรชนก แก้วกรม^{5*} และ สธิรพร ชาวนชัย⁶

Puttitaporn Jaidee¹, Kittiyaporn Khantong², Kedsarin Loilert³,

Chutikarn Klintab⁴, Netchanok Kaewkrom^{5*} and Sathiraporn Chaowachai⁶

¹⁻⁶ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education, Naresuan University

*Corresponding author email: netchanok.kaewkrom@gmail.com

(Received: 7 May 2023, Revised: 25 August 2023, Accepted: 28 August 2023)

บทคัดย่อ

การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทหลักในการเรียนรู้ของตนเอง เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำและได้คิดในสิ่งที่ทำลงไปเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน โดยผู้เรียนจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูด้วยการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน จากนั้นก็สร้างองค์ความรู้ขึ้นจากสิ่งที่ได้ลงมือทำนั้น ซึ่งมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลากหลายรูปแบบ ประกอบกับการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย แต่ในปัจจุบันการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยังคงต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตอบสนองต่อการเรียนรู้ ก้าวทันโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้นั้น คือกระบวนการนิเทศ ซึ่งกระบวนการนิเทศที่จะสามารถช่วยให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยอาศัยขั้นตอนการนิเทศ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างความเข้าใจ (Change Mindset) ขั้นปรับพฤติกรรม (Change Activities) และขั้นตรวจสอบสะท้อนผล (Change Check to Feedback) โดยอาศัยหลักการ PLC หลักการ LS และกระบวนการแบบกัลยาณมิตรมาใช้ในกระบวนการนิเทศเพื่อปรับปรุง พัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, กระบวนการนิเทศ

ABSTRACT

Active learning is a learning management that can respond to the learning management in the 21st century, which emphasizes the learner to the center in their learning. Focusing on students to do and think about what they have done in order to create a direct experience for the students. The students will interact with peers and teachers by doing activities together. Then build up the body of knowledge from what has been done. which has a variety of proactive learning management styles together with the use of a variety of learning activities. Nowadays, proactive learning management still needs to be developed continuously. In order to respond to learning, keep up with the ever-changing world. One of the processes that can help develop proactive learning management is the process of supervision. This supervision process can help proactive learning management be more effective by relying on the supervision process, 3 steps, namely the understanding step behavior adjustment and the review process reflects the results based on PLC, LS and friendly supervision. There are used in the supervision process to improve develop effective proactive learning management.

Keywords : Active learning, Supervision

บทนำ

โลกของเรามีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาอย่างอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพทย์ หรือ เทคโนโลยี เช่นเดียวกับการจัดการศึกษาที่ต้องมีการพัฒนาให้เท่าทันโลกที่เปลี่ยนแปลงไป การจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันไม่สามารถทำเช่นอดีตได้อีกต่อไป ต้องมีการปรับเปลี่ยน ปรับปรุง เพื่อพัฒนา ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีการเปลี่ยนบทบาทจาก “ครู ที่เคยเป็นผู้สอน เป็น โค้ช ผู้ที่อำนวยความสะดวกการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง” ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเป็นเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก : ความหมาย

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หรือที่นักวิชาการหลายท่านใช้คำว่า Active Learning ได้มีผู้ให้ความหมายมากมายที่แตกต่างกัน ผู้เขียนขอเสนอความหมายที่น่าสนใจดังนี้

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกำแพงเพชร (2564) กล่าวว่า Active Learning เป็นการจัดการเรียนรู้แบบเน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียน

ประยุกต์ใช้ทักษะและเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหรือประกอบอาชีพในอนาคต หลักการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการนำเอาวิธีการสอน เทคนิคการสอนที่หลากหลาย มาใช้ออกแบบแผนการสอนและกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้สอน Active Learning จึงถือเป็นการจัดการเรียนรู้ประเภท หนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังช่วยส่งเสริม การเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนขั้นสูง ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่า ไม่เพียงแต่เป็นผู้ฟัง ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ต้องอ่าน เขียน ตั้งคำถามและอภิปรายร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วม ในการสร้างความรู้

กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 (2563) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) หมายถึง การออกแบบการเรียนรู้ และ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง สร้างองค์ความรู้ ผ่านการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) การได้ปฏิบัติงานสร้างสรรค์งาน และนำเสนองานด้วยตนเอง

หน่วยศึกษานิเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) กล่าวว่า การจัดการ เรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คือ การเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการ เรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า ไม่เพียงแต่เป็นผู้ฟัง ผู้เรียนต้องอ่าน เขียน ตั้งคำถาม และถาม อภิปรายร่วมกัน ผู้เรียน ลงมือปฏิบัติจริง โดยต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ผู้เรียนจะถูก เปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2560) อธิบายว่า Active Learning คือ กระบวนการ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้าง ความเข้าใจลึกซึ้งด้วย การเชื่อมโยงผู้เรียนกับเนื้อหาในองค์ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง แนวคิดและ ทักษะ ผ่านการจัดกิจกรรมที่ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

ราชบัณฑิตยสถาน (2557) ได้ให้ความหมายออกเป็นสามประเด็น ดังนี้ ประเด็นที่ 1) การ เรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) หมายถึง “กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทใน กิจกรรมการ เรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาและอย่างตื่นตัว” มีความหมายตรงกันข้ามกับ Passive Learning ประเด็นที่ 2) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co-operative Learning) หมายถึง “กระบวนการเรียนรู้ที่ยึดหลัก ให้ผู้เรียน ช่วยกันเรียนรู้โดยพึ่งพากัน มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ใช้ทักษะทางสังคมในการทำงานร่วมกัน มีการ วิเคราะห์กระบวนการทำงานกลุ่ม และมีการตรวจสอบผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคล” ประเด็นที่ 3) การ เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) หมายถึง “วิธีการเรียนรู้ที่ เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางโดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริงและดำเนินการแก้ปัญหา นั้น โดย เชื่อว่า กระบวนการต่างๆที่ผู้เรียนดำเนินการ เช่น การคิดวิเคราะห์ปัญหา การแสวงหาทางแก้ปัญหา ปฏิบัติการ แก้ปัญหา การเก็บข้อมูล วิเคราะห์และสรุปผล โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก

(Facilitator) ให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ช่วยพัฒนาทักษะการคิดและทักษะทางสังคมของผู้เรียนได้ด้วย”

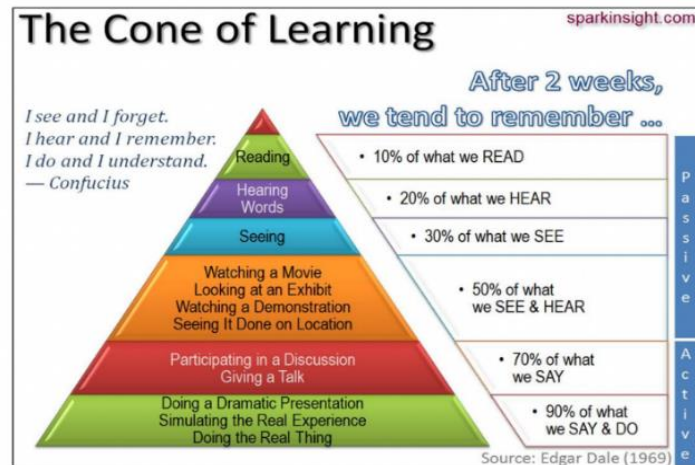
ทศนา แหมมณี (2555) กล่าวว่า การเรียนรู้เชิงรุก คือการเรียนการสอนที่พัฒนาสมอง ได้แก่ การคิดแก้ปัญหาและนำความรู้มาประยุกต์ใช้ และเพื่อเปิดโอกาสแก่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และลดกระบวนการสอนให้ผู้เรียนเพียงอย่างเดียว แต่เน้นการปฏิบัติมากกว่าการบรรยาย

จึงสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีทักษะและกระบวนการแก้ปัญหา ผ่านการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริงด้วยการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์และมีกระบวนการทำงานที่ประยุกต์ใช้ได้ในสถานการณ์จริง

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก : ความสำคัญและจำเป็น

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หรือ Active Learning ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการและบุคคลกรทางศึกษามีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนา

กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 (2563) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีความสำคัญดังนี้ 1) ส่งเสริมการมีอิสระทางด้านความคิด มุ่งสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้กำกับทิศทางการเรียนรู้ ค้นหาสไตล์ การเรียนรู้ของตนเอง สูการเป็นผู้รู้คิด รู้ตัดสินใจด้วยตนเอง (Metacognition) เพราะฉะนั้น จึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) ใน การมี วิจารณ์ญาณ การวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การประเมิน ตัดสินใจ และการสร้างสรรค์ 2) สนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความร่วมมือใน การปฏิบัติงานกลุ่มจะนำไปสู่ความสำเร็จในภาพรวม 3) ทำให้ผู้เรียนทุ่มเทในการเรียน จูงใจในการเรียน และทำให้ผู้เรียนแสดงออกถึง ความรู้ความสามารถ เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นใน สภาพแวดล้อมที่ เอื้ออำนวย ผ่านการใช้กิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ให้อย่างหลากหลาย ผู้เรียนเลือก เรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ตาม ความสนใจและความถนัดของตนเอง เกิดความรับผิดชอบ และทุ่มเทเพื่อมุ่งสู่ ความสำเร็จ 4) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเชิงบวกทั้งตัวผู้เรียน และตัวครู เป็น การปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน ผู้เรียนจะมีโอกาสได้เลือกใช้ความถนัด ความสนใจ ความสามารถ ที่เป็น ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Different) สอดรับกับแนวคิดพหุปัญญา (Multiple Intelligence) เพื่อแสดงออกถึงตัวตนและศักยภาพของตัวเอง และ 5) สามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทน และนาน กว่ากระบวนการเรียนรู้ Passive Learning เพราะกระบวนการเรียนรู้ Active Learning สอดคล้องกับการ ทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความจำโดยสามารถเก็บและจำสิ่งที่ผู้เรียน เรียนรู้ได้อย่างมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์ กับเพื่อน ผู้สอน สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ได้ผ่านการปฏิบัติจริง จะสามารถเก็บจำในระบบความจำระยะยาว (Long Term Memory) ทำให้ผลการเรียนรู้ ยังคงอยู่ได้ใน ปริมาณที่มากกว่า ระยะยาวกว่า ซึ่งอธิบายไว้ ดังภาพ

ภาพที่ 1 ระยะเวลาการจดจำผ่านการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ

(ที่มา : EDGAR DALE'S CONE OF EXPERIENCE. จาก

<https://teachernoella.weebly.com/dales-cone-of-experience.html>)

ลักษณะกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างและเปลี่ยนแปลง ไม่เหมือนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในยุคก่อน ๆ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

Shenker, Goss, and Bernstein, (1996) กล่าวว่า ลักษณะจัดการเรียนรู้ของการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning ยึดปัญหาเป็นสำคัญและแรงขับเคลื่อนในการเรียนรู้เกิดจากผู้เรียน การเรียนเริ่มจากปัญหาที่แท้จริงซึ่งเกี่ยวข้องกับจุดหมายและความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนจัดระบบการปฏิบัติงานและตารางเวลาเพื่อความก้าวหน้าด้วยตนเอง ที่สำคัญ ผู้สอนควรสื่อสารกับผู้เรียนให้ชัดเจน ควรเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียน

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2553) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีลักษณะดังต่อไปนี้ 1) เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหาและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ 2) การเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด 3) ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน 5) ผู้เรียนควรมีวินัยในการทำงานและการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน 6) เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน พูด ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง 7) เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง 8) เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสารและหลักการความคิดรวบยอด 9) ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ 10) ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้ และการสรุปบทวนของผู้เรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) กล่าวว่า ลักษณะกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 1) กระบวนการเรียนรู้ที่ลดบทบาทการสอนของครู และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมสร้างองค์ความรู้ จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้นำความรู้ ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า คิดสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ พัฒนาทักษะกระบวนการคิดไปสู่ระดับที่สูงขึ้น 3) กิจกรรมเชื่อมโยงกับนักเรียนกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัว ปัญหาของชุมชน สังคมหรือประเทศชาติ 4) กิจกรรมเป็นการนำความรู้ที่ได้ไปใช้แก้ปัญหาใหม่ หรือใช้ในสถานการณ์ใหม่ 5) กิจกรรมเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดของตนเองอย่างมีเหตุมีผล มีโอกาสร่วมอภิปรายและนำเสนอผลงาน และ 6) กิจกรรมเน้นการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนด้วยกัน จึงเห็นได้ว่าลักษณะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกนั้นเน้นการลดการสอนเปลี่ยนเป็นให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ไปสู่การคิดในระดับที่สูงมากยิ่งขึ้น

จึงสรุปได้ว่า ลักษณะกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 1) กระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมสร้างองค์ความรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยลดบทบาทการสอนของครู 2) เป็นการเรียนการสอนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง พัฒนาทักษะกระบวนการคิดไปสู่ระดับที่สูงขึ้น 3) ผู้เรียนมีการสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ให้ความร่วมมือในการเรียนรู้ซึ่งเน้นความร่วมมือมากกว่าแข่งขัน 4) เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสาร เชื่อมโยงกับนักเรียนกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัว

การนิเทศเพื่อการปรับเปลี่ยนและแก้ไขปัญหา

การสอนของครูจำเป็นต้องพัฒนาให้มีคุณภาพเป็นอย่างมาก ซึ่งสิ่งที่จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพการสอนของครู และสามารถนำการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ได้จริง คือ การนิเทศภายในสถานศึกษา ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการสอนของครู ผู้บริหารจะนิเทศอย่างไร เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนและสามารถแก้ไขปัญหาของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างตรงจุด และเกิดผลอย่างแท้จริง ผู้เขียนจึงขอเสนอ 3 หลักการที่ผู้บริหารสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการนิเทศเพื่อการปรับเปลี่ยนและแก้ไขปัญหา ดังนี้

1. กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC)

เป็นการรวมกลุ่มของครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการร่วมมือร่วมใจ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อพัฒนาศักยภาพของครูและนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2562) การนำกระบวนการ PLC มาใช้ในการพัฒนาจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จะเกิดขึ้นหลังจากที่เกิดกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปแล้ว เป็นการนำปัญหาจากการจัดการเรียนการสอนมาพูดคุย แลกเปลี่ยนเพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ช่วยทำให้ครูเกิดความมั่นใจว่าสิ่งที่ตนเองได้ทำนั้นมาถูกทางหรือไม่ โดยมีกลุ่มครูและผู้บริหารร่วมกันนิเทศการจัดการเรียนการสอน ช่วยกันพัฒนาและส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น

2. การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study : LS)

เป็นแนวคิดและกระบวนการพัฒนาครูวิชาชีพ (Professional Development) ที่มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันของกลุ่มครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน ในบริบทการทำงานจริงในชั้นเรียนและสถานศึกษาของตนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในระยะยาว เพื่อพัฒนาตนเอง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนไปพร้อมกัน โดยดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน จนได้บทเรียนที่มีคุณภาพ ซึ่งคำว่า บทเรียน ในที่นี้ มีความหมายครอบคลุมทั้ง แผนการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครู ตามแผนที่ได้วางไว้ ซึ่งรวมถึงการใช้สื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และการเรียนรู้ของผู้เรียน

การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) มีขั้นตอนสำคัญของกระบวนการการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน มี 6 ขั้นตอน (ชาริณี ตรีวรวิญญู, 2557) ดังนี้

PLAN	1. การกำหนดเป้าหมาย	ประชุมกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินงาน
	2. การวางแผนบทเรียน	ดำเนินการทำแผนการสอน
SEE	3. การสอนและการสังเกต	ดำเนินการสอน และสังเกตการสอน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเพื่อนครู
REFLECT	4. การสืบสอบผลการปฏิบัติงาน	สะท้อนผลการสอนร่วมกัน พูดถึงประเด็นที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ข้อเสนอแนะ
	5. การปรับปรุงแก้ไขบทเรียน	ปรับปรุงแก้ไขแผนการสอน และสื่อการสอนต่าง ๆ ให้มีคุณภาพและสมบูรณ์
	6. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	สรุปผล และนำเสนอรายงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

3. การนิเทศแบบกัลยาณมิตรสำหรับผู้บริหาร

ในการนิเทศผู้บริหารกับครูผู้สอนต้องมีปรึกษาหารือ ติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อช่วยแก้ปัญหาและให้กำลังใจร่วมกันอยู่เสมอ ในฐานะที่ผู้บริหารอยู่ในบริบทของผู้บังคับบัญชา ครูเป็นผู้ใต้บังคับบัญชา ในบางครั้งการนิเทศร่วมกันอาจทำให้เกิดความรู้สึกเกรงใจ ไม่กล้าที่จะแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน สุมณ อมรวิวัฒน์ (2546) กล่าวว่า การนิเทศแบบกัลยาณมิตร คือ “เพื่อนนิเทศเพื่อน” มีลักษณะเน้นการเป็นเพื่อนมากกว่าการเป็นผู้เหนือกว่าหรือต่ำกว่า มุ่งเน้นการพัฒนาคนมากกว่าการ

พัฒนาเอกสารและผลงาน การนิเทศแบบกัลยาณมิตรจะเป็นการช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารและครูผู้สอนให้ครูรู้สึกไว้วางใจและศรัทธาผู้บริหาร ซึ่งการนิเทศแบบกัลยาณมิตรเป็นการชี้แนะและช่วยเหลือด้านการเรียนการสอน โดยปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้บริหารจากผู้ประเมิน เป็นผู้ชี้แนะและช่วยเหลือ

หลักการนิเทศแบบกัลยาณมิตรควรคำนึงถึงประเด็นสำคัญ (เสนห์ บุญชู, ม.ป.ป.) ดังนี้

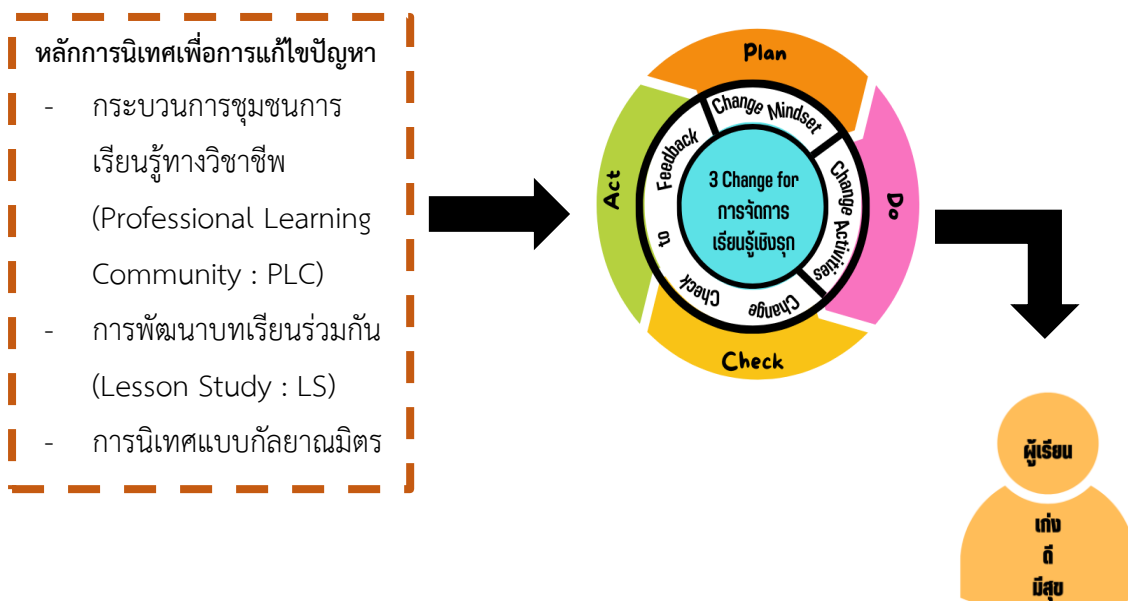
1. การสร้างศรัทธา ผู้บริหารจะต้องสร้างศรัทธา เพื่อให้ครูสอนยอมรับและเกิดความสนใจที่จะอยากพัฒนาดน ปรับปรุงตนเองในด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

2. สาธิตรูปแบบการสอน ผู้บริหารจะต้องเป็นแบบอย่างและแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกนั้น สามารถปฏิบัติและทำได้จริง ครูสามารถนำรูปแบบที่รับจากการนิเทศไปประยุกต์ในชั้นเรียนได้

3. เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีการร่วมคิดแก้ปัญหาจากสภาพจริงร่วมกัน

4. การติดตามการนิเทศอย่างสม่ำเสมอและรับฟังข้อมูลจากครูผู้สอน เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขเพื่อสร้างการเรียนรู้ขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

จากการศึกษาสามารถสรุปกระบวนการนิเทศเพื่อการปรับเปลี่ยนและแก้ไขปัญหการจัดการเรียนรู้เชิงรุก คือ การนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามองค์ประกอบ 3 Change โดยใช้กระบวนการ PDCA ร่วมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน กระบวนการ PLC และการนิเทศแบบกัลยาณมิตรเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

หลักการนิเทศ	กระบวนการ PDCA	3 Change	คำอธิบาย
1. กระบวนการ ชุมชนการเรียนรู้ ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) 2. การพัฒนา บทเรียนร่วมกัน (Lesson Study : LS) 3. การนิเทศแบบ กัลยาณมิตร	Plan	Change Mindset	การสร้างความตระหนักในการ Change Mindset ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน โดยประชุมชี้แจงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันปรับเปลี่ยนความคิดให้คณะครูทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้กับผู้เรียน และชี้แจงผู้เรียนให้เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ การสร้างข้อตกลงในการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้แบบเดิมไปสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู
	Do	Change Activities	ครูมีการร่วมกันพัฒนาบทเรียนตามวิธีการ LS ใช้การนิเทศแบบกัลยาณมิตร เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอน และดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตรและ LS เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อ Change Activities
	Check	Change Check to Feedback	ผู้บริหาร ครูวิชาการและคณะครูร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) และร่วมกันทบทวน ตรวจสอบและสะท้อนการจัดการเรียนรู้ (After Action Review-AAR) เพื่อ Change check to feedback เติบโตซึ่งกันและกันในส่วนที่ยังบกพร่องเพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การนิเทศ
	Act		มอบเกียรติบัตรให้กับผู้เรียนที่สามารถนำความรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปต่อยอดสร้างสรรค์ผลงานได้และมอบเกียรติบัตรให้กับครูที่พัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตนเองและทำให้ผู้เรียนเกิดศักยภาพที่สูงขึ้นได้

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เพิ่มบทบาทสำคัญให้ผู้เรียนและลดบทบาทของครูผู้สอน ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงและสร้างองค์ความรู้ขึ้นใหม่จากการเรียนรู้นั้น ซึ่งมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องมีการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมจริง ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่จะเกิดประสิทธิภาพได้

นั้น ต้องมีการตรวจสอบผ่านกระบวนการนิเทศเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้นไป ซึ่งกระบวนการนิเทศ 3 Change ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้าจากหลักการนิเทศ 3 หลักการ ได้แก่ กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (LS) และหลักการนิเทศแบบกัลยาณมิตร นำมาพัฒนาเป็นกระบวนการโดยอาศัยหลักการวงจรคุณภาพ PDCA เป็นรูปแบบการนิเทศภายในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยมีเป้าหมายของการนิเทศเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35. (2563). *แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)*. ตาก: กระทรวงศึกษาธิการ
- กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกำแพงเพชร. (2564). *แนวทางการจัดการ. เรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. จังหวัดกำแพงเพชร: กระทรวงศึกษาธิการ
- ชาโรณี ตรีวัธญ. (2557). *การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) ทางเลือกใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน*. [ออนไลน์]. สืบค้น 10 กันยายน 2565, จาก <https://shorturl.asia/O98HS>
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). *เทคโนโลยีการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์.
- ทิตินา แคมมณี. (2555). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2562). *การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2546). *กัลยาณมิตรนิเทศสำหรับผู้บริหาร กลยุทธ์ในการนิเทศเพื่อสร้างโรงเรียนให้เข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- เสน่ห์ บุญชู. (ม.ป.ป.). *คู่มือการปฏิบัติงาน การนิเทศการศึกษา*. [ออนไลน์]. สืบค้น 10 กันยายน 2565, จาก <https://bit.ly/3y6sDDt>
- หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริม. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

EDGAR DALE'S CONE OF EXPERIENCE. สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2566, จาก

<https://teachernoella.weebly.com/dales-cone-of-experience.html>.

Shenker, J. I.; Goss, S. A., & Bernstein, D. A. (1996). *Instructor's Resource Manual for Psychology: Implementing Active Learning in the Classroom*. Retrieved July 5 2017, from <http://s.psych.uiuc.edu/~jskenker/active.html>.

